

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 29281
נספחים: נספח לשאלה 7 (תצלום)
נספח לשאלה 8 (קריקטורה)

היסטוריה דתי

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	—	(10x4)	—	40 נקודות
פרק שני	—	—	(15x1)	—	15 נקודות
פרק שלישי	—	חלק ראשון	(11x1)	—	11 נקודות
	—	חלק שני	(12x2)	—	24 נקודות
פרק רביעי	—	—	(10x1)	—	10 נקודות
	—	—	סה"כ	—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הבא בתשובותיך עובדות, ואל תסתפק בהערכות כלליות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

השאלות

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 10 נקודות).

1. בחר בתנועה האידאולוגית שלמדת עליה – סוציאליזם או ליברליזם.
הצג את הרעיון המרכזי של התנועה האידאולוגית שבחרת.
הצג השפעה אחת של רעיון זה על החברה הכללית במאה ה-19 או במאה ה-20.
2. **הצג** את שני הדגמים של הלאומיות המודרנית, שהתפתחו לראשונה במאה ה-19: הלאומיות האתנית-היסטורית, והלאומיות הליברלית-אזרחית.
ציין מדינה אחת שאימצה את דגם הלאומיות האתנית, ומדינה אחת שאימצה את דגם הלאומיות הליברלית-היסטורית.
3. **הצג** שני תהליכים (תמורות) בחברה היהודית שהושפעו מן הנאורות או מן האמנציפציה.
הסבר את הקשר של כל אחד מן התהליכים האלה לאחד ממאפייני הנאורות שלמדת עליהם (סך הכול שני הסברים).
4. התנועה הציונית התאפיינה בריבוי של זרמים ומפלגות.
הצג את הרעיון המרכזי של "המזרחי" ושל זרם נוסף שלמדת עליו.
בנוגע לכל אחד מן הזרמים שכתבת עליהם, **ציין** מחלוקת בתנועה הציונית שבה היה מעורב, **והצג** את עמדתו במחלוקת זו (סך הכול שתי מחלוקות).
5. הלאומיות של ערביי ארץ-ישראל החלה להתעורר בשנות ה-20 של המאה העשרים.
הצג שני גורמים שהביאו להתעוררות של לאומיות זו – גורם אחד שהושפע מתהליכים בתוך החברה הערבית, וגורם אחד שהושפע מתהליכים מחוץ לחברה הערבית.
6. בימי המרד הערבי הגדול, בשנים תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939), שאפה ההנהגה הערבית לשנות את מדיניות השלטון הבריטי בארץ-ישראל.
הצג גורם אחד הקשור למדיניות של בריטניה שתתם לפרוץ המרד.
הצג שני שינויים במדיניות של השלטון הבריטי בארץ-ישראל, שאירעו בהשפעת המרד.
/המשך בעמוד 3/

פרק שני (15 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-8.

7. בתקופת המהפכה התעשייתית הייתה אחת ממטרותיהן של המדינות ליצור האחדה (אחידות) תרבותית, ולכן הקימו המדינות בתי ספר ציבוריים. עיין בנספח לשאלה 7, ובו מוצג תצלום של כיתה בבית ספר יסודי במאה ה־19, וענה על שני סעיפי השאלה א-ב.
- א. ציין שני רכיבים מן התמונה, המעידים על תהליך של האחדה תרבותית. הצג השפעה שלילית אחת הקשורה לתהליך המיכון והתיעוש שעולה מן הרכיבים שציינת. (8 נקודות)
- ב. הסבר את התועלת (רווח) שהפיק האזרח הפרטי מהרחבת מערכת החינוך, ואת התועלת שהפיקה מכך המדינה. (7 נקודות)
8. עיין בנספח לשאלה 8, ובו מוצג איור שפורסם בעיתונות הישראלית לפני מלחמת ששת הימים וענה על שני סעיפי השאלה א-ב.
- א. הצג את המצב של ישראל בתקופת ההמתנה, לפני מלחמת ששת הימים, כפי שמתואר באיור של דוש. בסס את תשובתך על שני רכיבים מן האיור. (8 נקודות)
- ב. המצב של ישראל השתנה בתחומים רבים לאחר מלחמת ששת הימים. הצג את השינויים שחלו בשני תחומים. (7 נקודות)

פרק שלישי

חלק ראשון (11 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 9-10.

9. בעקבות הפלישה של צבא גרמניה לברית־המועצות בקיץ 1941, חל שינוי במדיניות הנאצים כלפי היהודים.

הצג את השינוי, **והסבר** מדוע הוא התחולל לאחר הפלישה.

10. **הצג** את המטרה המרכזית של דוד בן גוריון בהחלטתו להקים את צה"ל.

הצג מחלוקת אחת שהתעוררה בעקבות הקמת צה"ל, **והסבר** כיצד התמודד בן גוריון עם המחלוקת שהצגת.

/המשך בעמוד 5/

חלק שני (24 נקודות)

לפניך קטע מקור מתוך מאמרו של פרופ' דן מכם, העוסק בהקמת הגטאות בראשית מלחמת העולם השנייה. קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 11-13.

הדעה הרווחת היא שריכוז יהודי אירופה בגטאות נכלל מלכתחילה במדיניות האנטי יהודית של הגרמנים, והיה שלב מכין לקראת הפתרון הסופי. ואולם לדעתי, מעיון מעמיק בתיעוד מתברר שדעה זו בטעות יסודה: הנאצים מעולם לא הגדירו מהי מטרת הגטו ומהו תפקידו. אף אין בידינו שום מסמך המעיד על הרעיון להקים אותו. דעה זו על מטרת הגטאות הושפעה מן הגישה ההתכנונית (= אינטנציונלית). על פי גישה זו מטרת הנאצים הייתה מלכתחילה להשמיד את העם היהודי, ומטרה זו באה לידי ביטוי בכל צעדיהם.

גישה זו השפיעה גם על האופן שבו נתפסה המדיניות האנטי יהודית בגרמניה בשנות השלושים של המאה העשרים. כלומר מדיניות מאורגנת בעלת יעדים ברורים, ההולכת ומקצינה צעד אחר צעד. ואולם לדעתי, היום ברור כי אף על פי שהיטלר הציב לעצמו מתחילת דרכו ב־1933 יעד אנטישמי "לטפל ביהודים", לא הוגדר היעד הזה בבירור, והיה באותם ימים כוללני ומעורפל. מצב זה הניח לפקידי הממשל ולפעיליו מרחב תמרון להגשמת היעד ולמימוש המדיניות. כך היו מי שהדגישו את הפגיעה הכלכלית ביהודים, היו מי שהתרכזו בהרחקת היהודים מעמדות השפעה, ואחרים העדיפו לדחוף אותם להגר. אך בתוך כל הפעילות האינטנסיבית הזאת, לא ננקטה מדיניות של ריכוז היהודים בגטאות.

עם תחילת המלחמה, נעשתה פולין לשדה ניסויים של רעיונות חדשים. בחודשים אוקטובר-דצמבר 1939 קמו גטאות, בעיקר על פי יוזמות של מפקדים בשטח. יש לקשור את היוזמות האלה בהשפעה הפסיכולוגית שהייתה למפגש הממשי של כוחות הכיבוש הגרמניים עם יהודי מזרח־אירופה: הם נתקלו עתה, בפעם הראשונה, בריכוזים של יהודים, כפי שתוארו בתעמולה הנאצית. היהודים, בעיקר אלה שהיו בעלי "מראה יהודי אופייני", עוררו בהם תחושה של דחייה ומיאוס, וחידדו את התחושה שהיהודי המזרח־אירופי מסוכן.

לכך יש להוסיף כי בתעמולה הנאצית שספגו החיילים עוד לפני המלחמה, נאמר שהיהודים גרים בשכונות מגורים מיוחדות המכונות "גטאות", והם שולחים משם "גרורות סרטניות לכל עבר" כדי להשתלט על הסביבה. לפיכך היה בעיני הנאצים הפתרון ההגיוני לבעיה לדחוק את היהודים חזרה ל"גטו" ולתחום אותו בגדר. כלומר הנאצים לא ראו בגטאות תופעה חדשה, אלא מסגרת קיימת שאפשר לנצלה לצרכים החדשים. ובמילים אחרות, היוזמה להקמת הגטאות התעוררה לדעתי בטרם נקבע "הפתרון הסופי". לעומת זה, "הפתרון הסופי" היה החלטה אידאולוגית מחושבת שנתקבלה בדרג העליון ביותר.

(מעובד על פי דן מכם, הגטאות היהודים בימי השואה: שורשי התופעה ויישומה, עמ' 1-28)

(שים לב: השאלות בעמוד הבא).

ענה על שתיים מן השאלות 11-13 (לכל שאלה – 12 נקודות).

11. — **הצג** מהו החידוש שמציע כותב המאמר בסוגיה של הקמת הגטאות בתחילת המלחמה, לעומת הדעה הרווחת.

— על פי המאמר, **ציין** מהי הגישה שהשפיעה על הדעה הרווחת.

— על פי מה שלמדת, **הצג** מטרה אחת שהייתה לגרמנים בהקמת הגטאות.

12. מן המאמר עולה שהפגיעה ביהודים בגרמניה בשנות ה־30 נעשתה בדרכים רבות.

— **הסבר** מה כותב המאמר לומד מכך.

— **ציין שתיים** מן הדרכים המוזכרות במאמר.

הצג על פי מה שלמדת, כיצד באה לידי ביטוי הפגיעה ביהודים באחת מן הדרכים שצינת.

13. — על פי המאמר, **הצג** מניע להקצנה של הנאצים כלפי היהודים, עם כיבוש פולין בתחילת המלחמה (1939).

— **ציין על פי המאמר**, כיצד ההקצנה באה לידי ביטוי בהוראות של המפקדים המקומיים.

— **הצג על פי מה שלמדת**, את האופן שבו התבטאה ההקצנה בהתנהגות של החיילים הפשוטים.

/המשך בעמוד 7/

פרק רביעי (10 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-15.

14. משה מונטיפיורי, בנימין זאב הרצל והראי"ה קוק היו אישים מרכזיים ששאפו להשפיע על מצבו של

העם היהודי, על רקע נסיבות תקופתם.

— בחר באחד מן האישים האלה, והצג את השינוי המרכזי שביקש לחולל.

— הצג את הנסיבות ההיסטוריות שהיו רקע לפעילותו.

— איזה ערך מתוך פועלה של הדמות שבחרת, היית רוצה לאמץ לחייך? נמק את תשובתך.

15. בתחילת מלחמת העולם השנייה הייתה ביישוב היהודי התלבטות בנוגע לסוגיה של שיתוף פעולה

עם הבריטים ומאבק בהם.

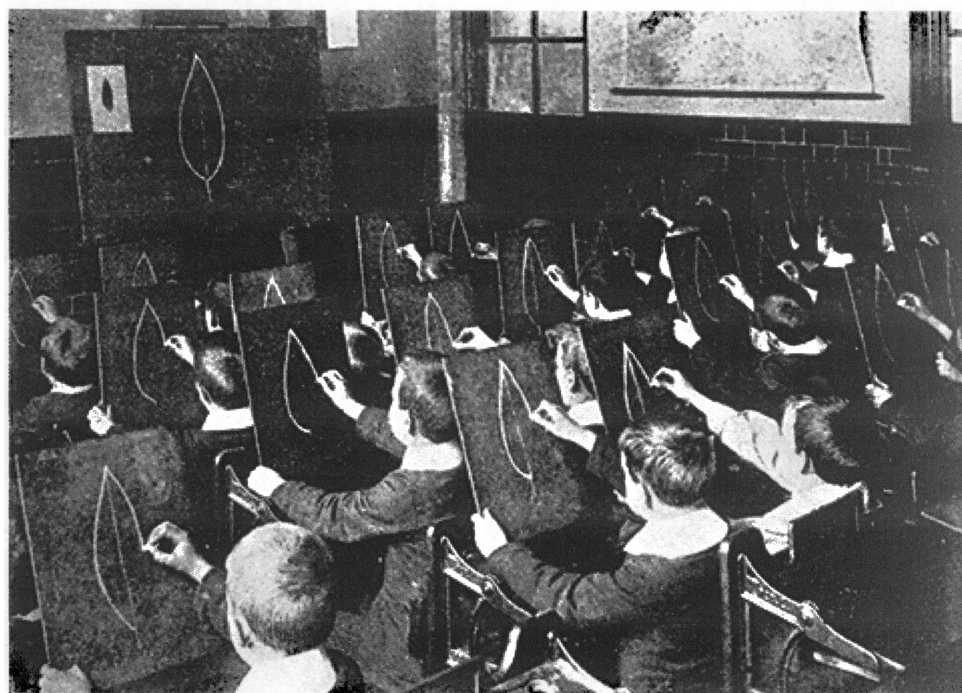
— הסבר את שתי העמדות העיקריות שהיו ביישוב בנוגע לסוגיה זו, בתחילת המלחמה.

— במבט לאחור, כאשר ידועים לך הפרטים ההיסטוריים שאירעו לאחר 1939, מהי העמדה

שאתה מזדהה עמה? נמק.

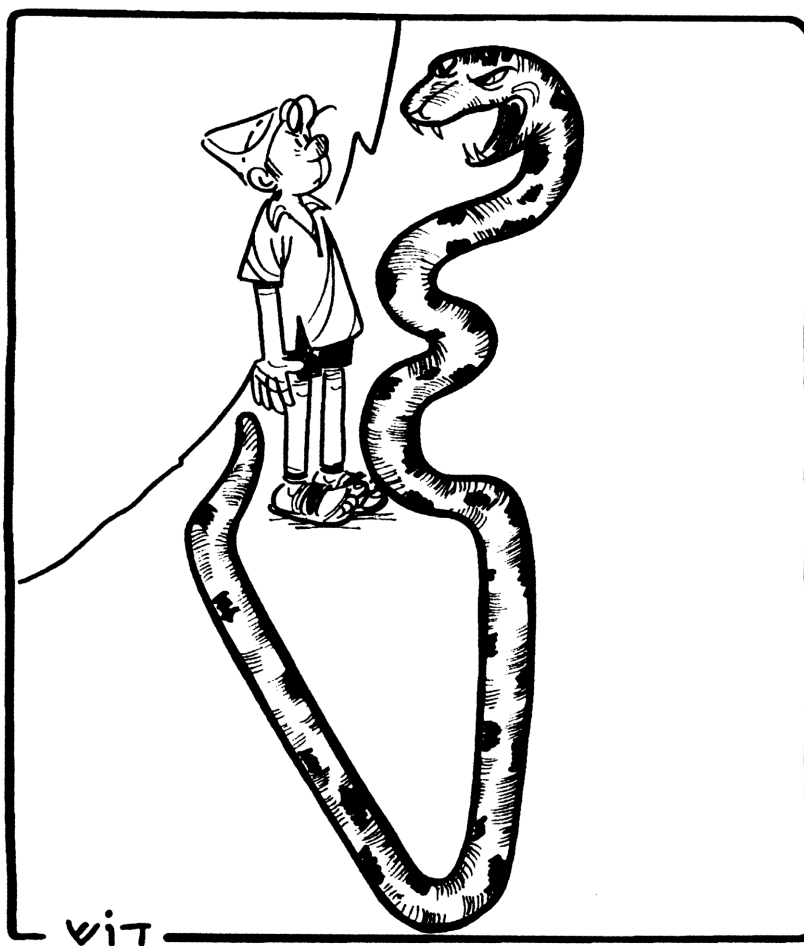
בהצלחה!

נספח לשאלה 7 — תצלום

(<http://gins-haoren5.blogspot.co.il/2014/04/blog-post 17.html>)

נספח לשאלה 8 — איור

צייר: דוש, "מעריב"

מתוך: קווים לשנות ה־50 לקט קריקטורות, יד יצחק בן צבי, 1998, עמ' 17